

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету

Випуск 1

Кривий Ріг
2002

чотирирічної початкової школи та в першій чверті 1-го класу трирічної початкової школи домашні завдання не задаються. В інших класах обсяг домашніх завдань має бути таким: 1 клас – з другої чверті; 2 клас – 45 хв.; 2 (3) клас – 1 год. 10 хв.; 3 (4) кл. – 1 год. 30 хв.

При виконанні домашніх завдань слід враховувати години, на які припадає підвищена працездатність дітей (для молодших школярів це 16.00 та 17.00).

Таким чином, на практиці було перевірено, що дотримання перелічених умов у комплексному застосуванні здатне забезпечити високу ефективність домашньої роботи молодших школярів.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Древелов Х., Дітер Х. та ін. Домашні завдання. – М., 1989. – 248 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. – К.: Абрис, 1997. – 415 с.

ПЕРЕКАЗ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В. П. Савицька

Глибоке усвідомлення учнями значення слова як основної одиниці мови є міцним фундаментом для розширення і збагачення словникового запасу. Школярів потрібно вчити вільно, логічно і грамотно висловлювати свої думки. Значна роль поряд із іншими видами роботи у початковій школі належить переказам. Вони відіграють велику роль у збагаченні активного словника учнів, розвивають здібності критично оцінювати навколишню дійсність, допомагають виробляти вміння виділяти головне, робити певні узагальнення. Перекази розширюють і уточнюють словниковий

запас учнів, активізують його. На конкретних прикладах учні з'ясовують значення слова, його багатозначність, виробляють вміння використовувати синоніми, антоніми. На основі лексичних вправ вчать слово вводити в інший контекст. Навчаючи школярів писати перекази різних типів, учитель, перш за все, вчить запам'ятовувати вимовлюване, зберігати його у пам'яті.

Для практичної роботи пропонуємо тексти красномовного характеру. На основі поданих матеріалів учитель може розвивати мовлення школярів, їх творчу фантазію, а також виховувати любов до рідного краю, його минушини.

Наприклад:

Вовче горло

Було це давним-давно.

Проходила річка Саксагань через усе Криворіжжя. Швидка, з чистою, джерельною водою. Впадала вона в Інгулець. Інгулець була могутня ріка, воду з якої пили сотні сіл степового краю. Де зливалися води Саксагані та Інгульця, шумували могутні водоверті вири. Дуже глибоке це місце було.

Недобра слава йшла про ці місця. Якось відбувалася тут жорстока битва. Запорожці перейняли шлях татарам. Ненависть козаків до татар була такою сильною, що сили їхні подесятирилися. Не встояв ворог, став відступати. Татари стали стрибати у воду, маючи надію перебраться на протилежний берег і врятуватися. Але жодний ворог не вибрався тоді на рятівний берег. Це була не річка, а справжнє вовче горло. Так і закріпилася назва "Вовче горло".

За В.Гоголь-Царенком.

I. Запитання за змістом тексту

1. Про яку річку розповідається у тексті?
2. Куди вона впадала?
3. Якою була річка Інгулець?
4. Про яку подію розповідається?
5. Між ким відбувалася битва?
6. Що змушені були робити татари?
7. Як стали називати це місце?
8. На скільки частин можна поділити текст?

II. Ключові слова

Давним-давно, Криворіжжя, джерельна вода, могутня ріка, водоверті вири, недобра слава, жорстока битва, подесятирилася, стрибати у воду, рятівний берег, справжнє вовче горло, закріпилася назва.

III. Лексичні вправи

1. Чи однакове значення слова "горло" у висловах: "вовче горло" і "болить горло"?

2. З'ясуйте значення слів швидкий, могутній у словосполученнях "швидка ріка" і "швидка дівчинка"; "могутня ріка" і "могутній дуб".

3. Поясніть лексичне значення висловів "могутні водоверті вири", "недобра слава йшла про ті місця", "сили подесятирилися", "закріпилася назва".

4. У прямому чи в переносному значенні вжито слова "йшла", "закріпилася", "став"? Введіть ці слова в свої речення.

5. Яку роль відіграють у тексті слова-назви ознак?

6. До яких слів у тексті дані слова будуть близькими за значенням: бій, дорога, путь, скакати.

7. Яка різниця у значенні слів та їх написанні? надія - Надія.

IV. ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ

1. Випишіть слова, що пишуться в великої літери.

2. Поясніть правопис слів: **п е р е й н я л и**, **д ж е р е л ь н о**, **п р о т и л е ж н и й**.

3. Випишіть слова з префіксом НЕ, поясніть правопис.

V. ЗАВДАННЯ. Напишіть вибірковий переказ. Перекажіть те місце, де описано бій з татарами.

Легенда про козачку Оксану

Було це в далеку сиву давнину. Молодий козак покохав козачку Оксану. Ось він пішов у похід проти татарів. Повернувшись, не застав її вдома. Побували в цих місцях татари й захопили Оксану в полон.

Кинувся козак наздоганяти ворогів. Татари ж, нічого не підозрюючи, в цей нічний час безтурботно спали. Козак налетів на татарський табір, визволив Оксану й помчав з нею через степи додому.

Татари кинулися за втікачами, наздогнали їх на місці, де зливаються в одну дві степові річки. В козака вцілила татарська стріла, а дівчину вороги порубали шаблями. Оксанина кров тоді потрапила у воду.

І тепер щовесни при злитті степових річок вода в цьому місці розливається широкою повіддю. Люди кажуть, що то Оксанина кров.

Від імені дівчини й пішла назва річки СAKCAГАНЬ.

Татарською „ган” означає кров.

За О.Мельником.

I. ЗАПИТАННЯ ЗА ЗМІСТОМ ТЕКСТУ

1. Про що розповідається в легенді.

2. Що сталося з Оксаною?

3. Як рятував козак дівчину?

4. Де це відбувалося?

5. Що казали люди про ці події?

II. КЛЮЧОВІ СЛОВА

Сива давнина, покохав козачку, пішов у похід, захопили в полон, наздоганяти ворогів, безтурботно спали, татарський табір, визволив, втікачі, зливаються в одну дві степові річки, вцілила стріла, порубали шаблями, широка повідь, Оксанина кров.

III. ЛЕКСИЧНІ ВПРАВИ

1. Уважно прочитайте текст і скажіть, зміст якої частини можна відобразити на малюнку?

2. Випишіть дієслова, що можуть вживатися з кількома значеннями. У прямому чи переносному значенні вони вжиті?

3. Поясніть, ям ви розумієте вислови "безтурботно спали", "налетів на татарський табір", "вцілила стріла", „пішла назва”.

4. З'ясуйте значення слів "похід", „полон", "табір", "повідь”.

5. Слова **покохав**, **захопили**, **вцілила** замініть близькими за значенням. Чи зміниться зміст речень?

6. Знайдіть у тексті слова, які можна було б пояснити так:

- стан неволі, в якому перебував людина, захоплена ворогом;

- легковажно;

- розлиття річки при весняному розтаванні снігу, льоду або від тривалих дощів;

- холодна зброя з довгим сталевим зігнутиим клинком;
7. Прочитайте дані слова, звертаючи увагу на наголос.
Яку роль відіграв наголос і яка різниця у значенні слів?
стріла - стріла

IV. ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ

1. Поясніть правопис слів злитті, повинню.
2. З'ясуйте, коли пишемо префікс з-, а коли с-? Знайдіть у тексті слова.

V. ЗАВДАННЯ. Напишіть стислий переказ другого і третього абзацу.

Легенда про Лозуватську печеру

Легенда про Лозуватську печеру - це місцева легенда, записана в селі Лозуватка.

Переказ розповідає, що один такий скарб знаходиться в балці. Лежить там камінь. Він мав вигляд татарської шаблі. Сама печера має вигляд кімнати. У цій кімнаті на золотих ланцюжках висить три човни. В одному повно золотих монет, в другому - срібних, в третьому - мідних. На дубових жердинах висять: турецька парча, килими, сувої шовку...

Говорять, що ці скарби й досі знаходяться в печері. Якщо зважати на всі ознаки, то зараз це місце знаходиться від водою Карачунівського водосховища.

За О.Мельником.

I. БЕСІДА З КЛАСОМ

1. Де знаходиться скарб?
2. Який він має вигляд?
3. Зробіть опис кімнати.
4. Якими ви уявляєте човни?
5. Де зараз знаходиться те місце?

II. КЛЮЧОВІ СЛОВА

Печера, місцева легенда, скарб, балка, татарська шабля, золоті ланцюги, човни, дубові жердини, турецька парча, килими, сувої шовку, зважаючи, Карачунівське водосховище.

III. Лексичну вправи.

1. Поясніть лексичне значення слів с к а р б , ш а б л я , п е ч е р а .

2. До якого слова у тексті слово б а й д а р к а буде близьким за значенням? (човен – байдарка).

3. Чи будуть близькими за значенням слова с у в о ї з г о р т о к ?

4. До слова р о з п о в і д а є спочатку доберіть слова близькі за значенням, а потім – протилежні.

5. А що таке жердина?

6. Знайдіть у тексті слова, які б можна було пояснити так:

- яр з похилими, пологими схилами; (балка)

- тонкий барвистий виріб, переважно ворсистий, що використовується для накриття підлоги, прикраси стін; (килим)

- ряд металевих кілець, послідовно з'єднаних одне з одним; (ланцюг)

7. Як ви розумієте значення словосполучень: "золотий ланцюг", "золоті монети", "золоті руки", "золота дитина"?

IV. ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ

1. Випишіть слова з ненаголошеними голосними. Поясніть їх правопис.

2. Знайдіть слова з м'яким знаком, поясніть його написання.

V. ЗАВДАННЯ. Перекажіть усно зміст тексту, введіть 2-3 речення до опису кімнати в печері.

Отже, перекази сприяють розвиткові логічного мислення, виробленню вмінь і навичок аналізувати текст, створюють ідеальні умови для збагачення словникового запасу молодших школярів. Вони надають можливість здійснювати значний виховний вплив на учнів, виховують високі моральні якості, почуття добра і краси, любов до рідного краю.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКА У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ОТОЧУЮЧИМ СВІТОМ

В. Ф. Олійник

Особистість у психології - це системна якість, що формується у предметній діяльності людини і спілкуванні. За словами В.С. Мухіної, про шестилітню дитину ми вже можемо